

Rekastako uuden ajan kirjastoauto?

Kirjastoautoselvitys Sodankylässä

Sompion kirjasto
Sodankylän kunta
Tiina Heinänen, kirjastotoimenjohtaja
1.12.2012

Sisältö

1. Mikä hanke?	3
2. Sodankylän kunta, kylät, palvelut	4
3. Sodankylän kirjastoauto – lyhyt historia	6
4. Mahdollisuudet I - monipalveluautot Suomessa	8
5. Kirjastoautokysely Sodankylän sivukylien asukkaille 2012	10
6. Mahdollisuudet II – uusi automalli: konttiauto	15
7. Kirjastoautopalvelu ja kuntayhteistyö	19
8. Yhteenveto ja suosituksia	21
9. Lähteet	23

1. MIKÄ HANKE?

Sodankylän kuntaan hankitaan uusi kirjastoauto vuonna 2013. Valtio tukee kirjastoauton hankintaa 110 000 eurolla, kirjastoauton hankintahinta liikkuu 250 000 – 300 000 euron välillä riippuen auton varustuksesta. Kirjastoauto on tärkeä palvelu laajassa kunnassa. Monessa kylässä se on ainoa kunnallinen palvelu.

Kirjasto on lakisääteinen peruspalvelu: kirjastolaki 4.12.1998/904.

§2 Yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön Kirjastopolitiikka 2015 -ohjelman mukaan kirjastopalveluja on oltava tarjolla siellä, missä ihmiset liikkuvat, yhtä hyvin fyysisessä kuin virtuaalisessa tilassa. Palvelujen tulee olla tarjolla ihmisten arkireittien varrella, helpon matkan päässä ja asiakkaalle sopivina aikoina.

Yleisten kirjastojen laatusuosituksen mukaan kirjastopalveluja tulee tarjota lähipalveluina. Kirjaston palvelupisteet sijoittuvat väestön asumisen ja liikkumisen kannalta keskeisille paikoille. Haja-asutusalueilla palveluja turvataan autopalveluilla ja asiointikuljetuksilla.

Sompion kirjasto halusi selvittää onko kunnassa tarvetta kirjastoauton kautta tarjottaville muille palveluille ja sopsisiko pohjoisiin olosuhteisiin uudenmallinen kuorma-auton alustalle rakennettu konttiauto sekä ovatko Sompion kirjaston jäsenkunnat Pelkosenniemi ja Savukoski halukkaita tarjoamaan asukkailleen kirjastoautopalveluita. Tämän selvityksen tekemiseen kirjasto sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä hankerahaa 27 000 euroa. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on noin 35 000 euroa.

Hankerahalla palkattiin selvitystyöntekijä, joka oli Sompion kirjaston kirjastotoimenjohtaja. Hänen palkkansa maksettiin viiden kuukauden ajan hankkeen tililtä. Lisäksi hankkeesta maksettiin matkakuluja ja juoksevia toimistokuluja. Hankkeessa toteutettiin asiakaskysely kirjastoauton asiakkaille talvella 2012.

Kirjastotoimenjohtaja ja kirjastoautonkuljettaja osallistuivat Turun kirjastoautopäiville elokuussa 2011 ja tekivät tutustumismatkan helmikuussa 2012 Seinäjoelle EKT M. Vähämaan koritehtaalle sekä Kirkkonummelle, jossa otettiin käyttöön Suomen ensimmäinen konttimallinen kirjastoauto.

2. KUNTA, KYLÄT, PALVELUT

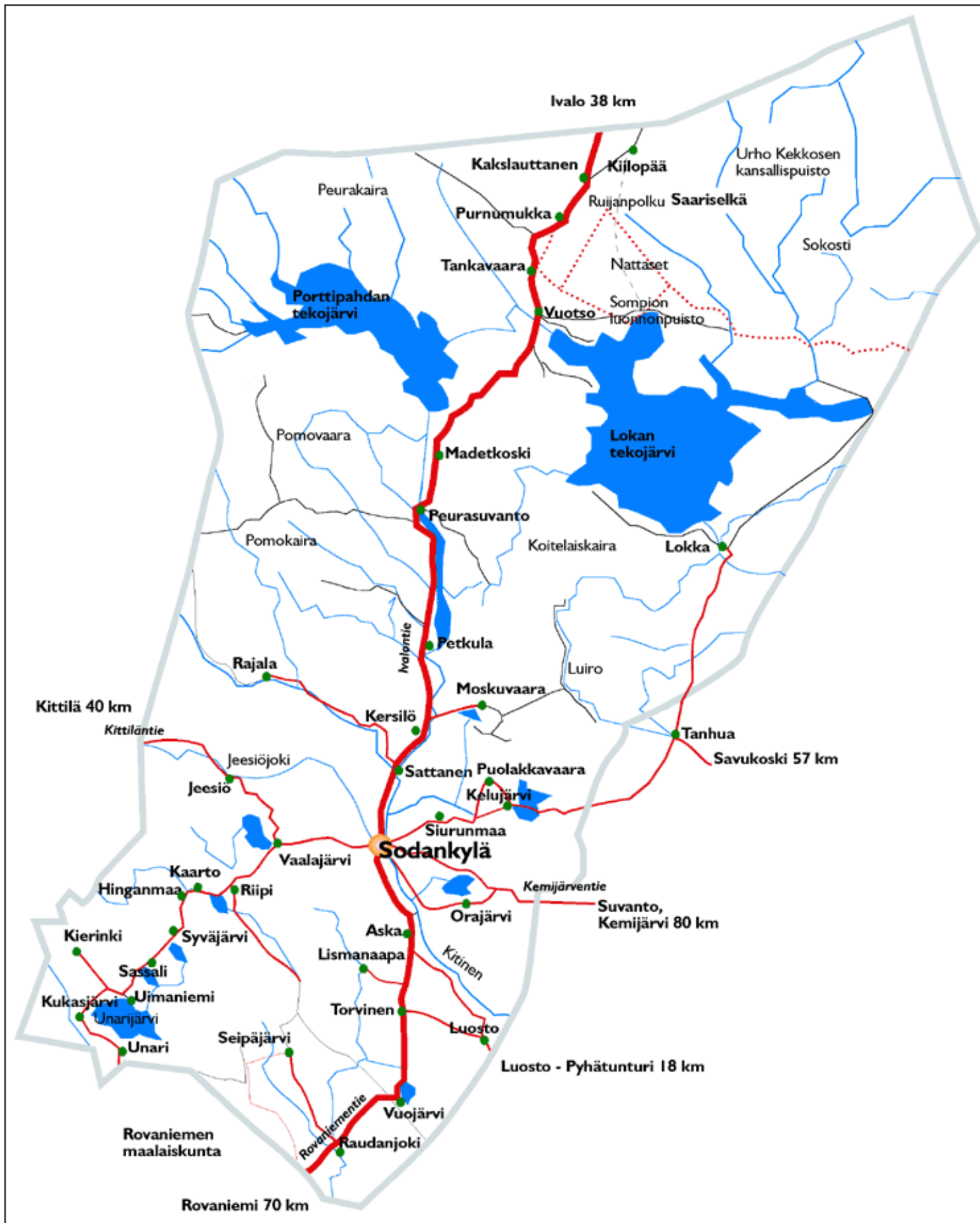
Sodankylän kunta on laaja 12 439 km², josta maa-ala 11 697 km². Asukkaita on 8806. Vajaa kolmannes kunnan asukkaista asuu kylissä (3557).

Sodankylän kylät, asukasluokineen 2012:

Sodankylän kylät	Asukkaat
1. Aska	221
2. Hinganmaa	63
3. Jeesiö	167
4. Kelujärvi	250
5. Kersilö	65
6. Kierinki	114
7. Kukasjärvi	57
8. Lismanaapa	19
9. Lokka	100
10. Luosto	72
11. Madetkoski	96
12. Moskuvaara	52
13. Orajärvi	199
14. Petkula	111
15. Puolakkavaara	160
16. Purnumukka	20
17. Rajala	38
18. Raudanjoki	83
19. Riipi	134
20. Sassali	60
21. Sattanen	301
22. Seipäjärvi	53
23. Siurunmaa	59
24. Syväjärvi	177
25. Torvinen	124
26. Uimaniemi	43
27. Unarin-Luusua	60
28. Vaalajärvi	286
29. Vuojärvi	85
30. Vuotso	308

Kylissä on palveluita seuraavasti:

1. Kauppa: Kierinki, Luosto, Vuotso.
2. Koulu: Lokka, Orajärvi, Sattanen, Syväjärvi, Torvinen, Vaalajärvi, Vuotso.
3. Asiamiesposti: Kierinki, Luosto, Vuotso.
4. Lääkekaappi: Luosto, Vuotso.
5. Terveyspalvelut: Vuotso, sairaanhoitaja 1 kerta/vko, lääkäri 1 kerta/2vko

3. SODANKYLÄN KIRJASTOAUTO – LYHYT HISTORIA

Vuoden 1962 kirjastolaki velvoitti kuntia ulottamaan kirjastopalvelut koko kunnan alueelle. Sodankylä hankki kirjastoauton vuonna 1967, ensimmäisenä Lapissa. Kunnassa katsottiin varsin järkevästi, että lukuisien sivukylien asukkaita tulisi palvelemaan huomattavasti paremmin ja edullisemmin liikkuvan kirjastoauton avulla kuin mahdollisilla sivukirjastoilla, joita pitäisi perustaa kymmeniä. Kunnan ensimmäinen kirjastoauto oli suomalainen Sisu ja se palveli vuosina 1967-1981, yhteensä 14 vuotta. Toinen auto palveli 12 vuotta, 1981-1993 ja sekin oli Sisu. Nykyinen auto ”Aulis”, pitkäaikaisen kirjastoautonkuljettajan mukaan nimetty, hankittiin vuonna 1993 ja se on Scania. Ensi vuonna kirjastoauto täyttää 20 vuotta.

Kirjastoautotoiminnan alkuvuosina olosuhteet olivat vaativat. Kunnan tiet olivat kaikki sorateitä, ajoittain huonokuntoisia ja keväisin kelirikon vaivaamia. Reittien varrella oli tuolloin myös kolme lossia. Lisäksi kirjastoautolla kuljettiin metsäautoteitä savottakämpillä, joista muutamilla käytiin ainoastaan kerran kuussa niiden kaukaisen sijainnin ja hankalan saavutettavuuden takia. Kirjastoauto sai oman tallin vasta vuonna 1977, kun uusi kirjastorakennus valmistui. Auto joutui olemaan jopa pari talvea ulkosalla (1974-75), kun vuokratallia ei ollut tarjolla. Näin ei ole ihme, että ensimmäiset autot eivät kestäneet käytössä kuin runsaat kymmenen vuotta.

Kirjastoautossa työskenteli vakituisesti kaksi henkilöä vuosina 1967-1991, yhteensä 24 vuotta. Kirjastoautoa kuljetti ja sen kunnosta huolehti kirjastoautonkuljettaja, jonka kelpoisuusvaatimuksena oli ammattimainen kuorma-auton ajokortti ja aikaisempi ajokokemus. Kirjasto-osaamisesta ja asiakkaiden palvelusta vastasi autokirjastonhoitaja, jolla oli kirjastolaissa vaadittu kirjastoalan pätevyys. Vuodesta 1991 vuoteen 2004 (13 vuotta) kirjastoautonkuljettaja hoiti myös asiakaspalvelua. Pääkirjastossa oli nimetty kirjastovirkailija, joka vastasi kirjastoauton aineistokokoelmasta. Pääkirjaston virkailijat työskentelivät autossa yhdessä autonkuljettajan kanssa osalla reiteistä, osan reiteistä hän hoiti itsenäisesti. Vuodesta 2004 eteenpäin autonkuljettajan ja kirjastovirkailijan pätevyysvaatimukset täyttää yksi ja sama henkilö, joka sekä kuljettaa autoa että hoitaa kokoelmaa ja palvelee asiakkaita.

Kirjastoalan automaatio alkoi voimakkaasti 1980-1990 -luvulla. Rakennettiin sähköisiä aineistorekistereitä ja siirryttiin atk-pohjaisiin lainausjärjestelmiin. Myös kirjastoautoissa kehitys meni eteenpäin. Detroit – lainausjärjestelmä, jossa pahvikorttien avulla hoidettiin lainausta, jäi historiaan. Sodankylän pääkirjastossa rakennettiin toimiva atk-rekisteri kirjastoaineistosta 1990 –luvun alussa ja atk-lainaukseen siirryttiin 1993 yhdessä vuonna 1992 perustetun Aurora-kirjastokimpan kanssa. Myös kirjastoautossa aloitettiin atk-lainaus pian pääkirjaston jälkeen. Online -yhteys saatiin toimimaan 13.4.2006. Nykyisin kirjastoauton yhteydet pelaavat hyvin yhä kattavamman tukiasemaverkoston avulla.

Sodankylän kunta on kouluttanut vuonna 2012 toisen kirjastovirkailijan kuljettamaan kirjastoautoa. Kirjastoautonkuljettajalta on vaadittu vuodesta 2009 lähtien C-kortin (kuorma-autokortti) lisäksi vähintään 140 tunnin laajuinen kuljettajan ammattitutkinto. Toisen kuljettajan avulla esimerkiksi sairastapauksissa on omassa talossa pätevä sijainen. Myöhemmin voidaan myös suunnitella auton reittejä niin että autoa ajetaan kahdessa vuorossa ja kenties myös lauantait voidaan ottaa ajopäiviksi. Näin uusi auto palvelee mahdollisimman hyvin kuntaa ja sen asukkaita.

Sodankylän kirjastoauto ajaa kahden viikon reittiaikataululla. Kirjastoautolle kertyy vuosittain noin 28 000 ajokilometriä. Polttoainetta kirjastoauto kuluttaa noin 800 litraa kuukaudessa. Sadalla kilometrillä polttoainetta kuluu noin 30 litraa. Talvisin webasto lämmitysjärjestelmä ottaa lämmitykseen tarvittavan polttoaineen samasta tankista, joten talvisin kulutus on suurempi kuin kesäaikaan. Polttoainekulut vaihtelevat polttoaineen hinnan mukaan. Vuodelle 2012 varattu 8 000 euroa tulee ylittymään noin 4 000 euroa, koska polttoaineen hinta on noussut.

Kirjastoauton käyttö on hyvin vilkasta. Lainauksia on yli 32 000 vuodessa. Auto vieraillee kouluilla ja päiväkodeilla ja monessa kylässä se on ainoa kunnallinen palvelu. Tulevaisuudessa palvelua voidaan laajentaa esimerkiksi vanhustentaloille ja –kodeille, etenkin jos autoon asennetaan pyörätuolinostin, jonka avulla liikuntarajoitteiset voivat käyttää itse kirjastoauton palveluita.

Sodankylän kirjastoauton tietoja vuosilta 2005-2011

Sodankylä	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Asukkaat	8806	8781	8872	8812	8989	9091	9220
Lainat	32 321	32 097	33 584	34 977	37 845	41 202	42 519
Käynnit	10 760	12 412	9 753	14 045	15 311	18 374	16 475
Ajopäivät	184	182	182	184	183	193	189
Pysäkit	102	102	100	100	100	103	101
Huoltokulut €	6403	9327	8422	6274	6094	6557	5904

Seuraavassa taulukossa on vertailtu kirjastoauton käyttöä vuonna 2011 auton lainauslukujen perusteella lähinaapurien kesken. Kittilällä ja Kolarilla on yhteinen kirjastoauto vuodesta 2008 lähtien. Sodankylän kokonaislainausluvussa on koko Sompion kirjaston lainaus eli Sodankylän, Savukosken ja Pelkosenniemen. Kaikki luvut on otettu Suomen yleisten kirjastojen tilastotietokannasta <http://tilastot.kirjastot.fi>.

2011	Asukkaat	Autolainat	Kokonaislainaus	% lainoista
Inari	6 778	19 293	122 654	15,7
Kemijärvi	8 418	14 344	128 073	11,2
Kittilä	6 183	26 578	121 748	21,8
Kolari	3 839	14 573	71 439	20,4
Pudasjärvi	8 827	37 227	156 364	23,8
Ranua	4 337	24 658	101 885	24,2
Salla	4 162	17 137	60 199	28,4
Sodankylä	8 806	32 321	184 035	17,5

Taulukosta ilmenee, että kirjastoauto on palveluna erittäin tärkeä, noin 20% prosenttia kaikista lainoista tapahtuu kirjastoautossa, Sallassa jopa 28%. Mielenkiintoa herättää myös Ranuan kirjastoauton korkea lainamäärä asukaslukuun suhteutettuna. Kirjastotoimenjohtaja Vesa Sarajärven mukaan kirjasto on saanut lisää henkilöresurssia nimenomaan autopalveluun ja tämä näkyy heti lainauksen kasvuna. Henkilöresurssien lisäyksen myötä käynnit kouluilla ja päiväkodeilla on saatu joka viikkoisiksi, koska kirjastoauto kulkee nyt osittain kahdessa vuorossa. Vuoden 2012 lokakuun loppuun mennessä Ranualla oli jo saavutettu viime vuoden lainamäärä, joten kasvua edelliseen vuoteen tulee noin 20%.

4. MAHDOLLISUUDET I – MONIPALVELUAUTOT SUOMESSA

Kirjassaan *Kirjastoauto toiminnan 50 vuotta: Turun ykkösestä Konstaan* vuodelta 2011 Antero Kyöstiö käy läpi niitä erilaisia palveluita, joita kirjastoautoissa ympäri maan on kokeiltu. Jo 1970-luvulla alettiin puhua monitoimikirjastoautoista ja kulttuuribusseista. Kirjastoautojen avulla haluttiin viedä taidetta, elokuvia ja esiintyviä taiteilijoita harvaanasutuille seuduille, jonne tavalliset kulttuuripalvelut eivät yltäneet. Lieksassa kokeiltiin kirjastoauton toimimista myös nuorisobussina 1980-luvun alussa. Vielä nytkin kirjastoauto toimii siellä nuorisobussina talvilauantaisilla kyläkiertoillaan useamman kerran vuodessa.

Sittemmin kirjastoautojen avulla on edistetty tietoyhteiskunnan tavoitteita tarjoamalla tietokoneet ja yhteydet opastettuina asiakkaiden käyttöön. Esimerkiksi Kemijärven vuonna 1989 valmistunut kirjastoauto Kulkuri muutettiin vuonna 2000 osittain nettiautoksi, niin että autoon saatiin opetustila tietokoneineen. Vastaava projekti Sodankylässä oli NettiJussi 2000 –luvun alussa. NettiJussi oli Suomen ensimmäinen liikkuva telematiikkaan perustuva yhteispalvelu, joka toi tietoliikenne- ja videoneuvotteluyhteydet haja-asutusalueelle. Sodankylän kunta sai NettiJussilla Kuntaliiton palkinnon vuoden 2002 parhaasta yhteispalveluteosta. Tietokoneiden yleistymisen kotikäytössä ja atk-yhteyksien paraneminen ovat vähentäneet tällaisen toiminnan tarvetta.

Kirjastoautot ovat palvelleet 2000-luvulta lähtien myös ennakoäänestysautoina. Ranuan vuonna 2008 valmistuneessa kirjastoautossa on huomioitu äänestyspaikan tarvitsemat tilat. Siellä laitekaapista rakennettiin ”äänestyskoppi”, jossa on pöytätaaso ja sivulle vedetään suojaksi paneeliverho. Ennakoääniä on annettu myös mm. Haminan, Hollolan, Kiuruveden, Kuusamon ja Äänekosken kirjastoautoissa. Ennakoäänestyksen aikana kirjastoauto ei voi palvella kirjastoautona äänestysäännösten vuoksi.

Leppävirta sai oman monipalveluautonsa vuoden 2008 lopulla. Sitä edelsi Lemon-hanke = Leppävirran monipalveluauto, jossa selvitettiin uusien palveluiden tarvetta kirjastoautossa. Silloin toteutetussa kyselyssä, joka suunnattiin yli 65-vuotiaille, eniten toivottiin terveydenhuollon palveluita: verenpaineen mittausta, verinäytteen otto, lääkkeiden ja hoitotarvikkeiden kuljetus, reseptien uusimismahdollisuus, terveydenhoitajan vastaanotto, postipalveluja, mahdollisuutta matkustaa kirjastoauton mukana, tietopalveluja, kauppaostosten kuljetusta kotiin, pyykkipussien kuljetusta pesulaan, veikkauspalvelua netin kautta, kopiontipalvelua, tiedottamista ikäihmisten palveluista ja luentoja terveyteen liittyvistä asioista. Kyselyssä toivottiin, että autoon olisi helppo päästä sisään: invahissi ja että henkilökunta olisi vanhuksia ymmärtävää. Leppävirran kirjastoautossa toteutettiin asiakkaiden toiveita. Autoon rakennettiin invahissi. Auton mukana voi kulkea kaksi ihmistä ilmaiseksi. Siellä on apteekkikaappi, verenpainemittari, postimerkkien myyntiä ja postilaatikko lähtevälle postille. Auton etuosaan järjestettiin erillinen tila esim. vastaanottoja varten. Autossa on nettiyhteydet asiakaskäytössä, näyttöpaneeli ilmoituksille/esityksille. Pyykkipussien ja kauppakassien kuljetus on mahdollista ja käytössä on myös isohko tavaratila. Autossa järjestetään aika ajoin teemakierroksia, joissa on mukana eri alojen asiantuntijoita.

Uutena palveluna Leppävirralla kirjastoauto on alkanut kerätä ongelma- ja elektroniikkajätettä, esimerkiksi loisteputkia, elohopeaa sisältäviä energialamppuja, rikkoutuneita sähkö- ja elektroniikkalaitteita. Tällä toiminnalla edistetään ympäristönsuojelua ja se on kestävä kehityksen mukaista. Lemon –hankkeen loputtua monipalveluiden käyttö Leppävirran kirjastoautossa on kuitenkin vähentynyt.

Pieksämäellä kokeillaan tarjota paikallisen seutuopistona toimivan kansalaisopiston palveluita kirjastoautossa. Talven aikana kirjastoauto Rietrikin tiloissa mm. paneudutaan tietokoneen käyttöön, lauletaan, jumpataan, askarrellaan ja virkistetään muistia. Yhteinen hetki kestää tunnin ja sen aikana myös kirjastoauton normaalit palvelut ovat kävijöiden käytössä. Opetushetket ovat maksuttomia ja ne on tarkoitettu kaiken ikäisille. Toimintaa markkinoidaan Kirjastoautokerhoina: <http://www.pieksamaki.fi/fi/kirjastot-yhteystiedot/kirjastoautokerhot>.

Lähdeaineistosta selviää, että kirjastoautojen monipalvelut ovat vielä lapsenkengissä. Ympäri maata tehdään selvityksiä ja kokeiluja, mutta hyvä asia ei ole saanut ilmaa siipiensä alle! Suurena syynä on toiminnan resursointiongelmat. Ranan kirjastotoimenjohtaja Vesa Sarajärvi perääkin pro gradu tutkimuksessaan: ”Tässäpä nämä kirjat - ja mitataanko verenpaine?” valtion suurempaa osallistumista monipalveluautojen rahoittamiseen joko niin että valtio korottaa valtionosuuteen oikeuttavaa yksikköhintaa sellaisten kirjastoautohankintojen osalta, joissa kunta hankkii monipalveluauton tai vaihtoehtoisesti valtio määrittäisi monipalveluauton varustukselle erillisen valtionosuuden. Jälkimmäinen menettely mahdollistaisi jo olemassa olevan kirjastoauton muuntamisen monipalveluautoksi.

Sodankylän nykyinen kirjastoauto on perinteinen kirjastoauto. Se tarjoaa asiakkaille lainattavaksi kirjoja, lehtiä, musiikkia, elokuvia, äänikirjoja kuten pääkirjastokin. Asiakkaiden käytössä on ollut asiakastietokone online-yhteydellä jo vuodesta 2007. Tietokoneella voi hoitaa pankkiasioita, sähköpostia ym. Kirjastoautossa on myös ollut asiakkaiden käytössä monitoimilaite, joka on mahdollistanut tulostuksen, kopioinnin ja skannauksen samoin vuodesta 2007 lähtien.

5. KIRJASTOAUTOKYSELY SODANKYLÄN SIVUKYLIEN ASUKKAILLE 2012

Kirjastoautokysely lähetettiin kaikkiin Sodankylän kylien talouksiin (1557 kpl) tammikuun 2012 lopussa. Vastausaikaa oli kolme viikkoa. Kyselyn mukana oli valmiiksi maksettu palautuskuori, jolla kyselyn saattoi vaivatta palauttaa postin kautta. Kysely oli avoinna myös netissä kirjaston omilla sivuilla osoitteessa www.sompionkirjasto.fi.

Kyselyssä kartoitettiin kylien asukkaiden sellaisia palvelutarpeita, joihin uusi kirjastoauto voisi vastata. Mukana oli tietoliikennepalveluita, sosiaali- ja terveyspalveluita, apteekkipalveluita, posti- ja kelapalveluita, pankkipalveluita, kuljetuspalveluita, äänestysmahdollisuus, esteetön käyttö, tapahtumat ja tempaukset ja veikkauspalvelut.

Itellan jakelussa sattui jokin väärinkäsitys ja Moskuvaaran ja Rajalan kylät eivät saaneet kyselyä ensimmäisessä jakelussa. Kun tämä ilmeni, lähetettiin kysely näihin kyliin erikseen maaliskuussa 2012.

Kaikkiaan vastauksia kyselyyn saatiin 310 kpl. Vastausprosentti oli 20. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan vastanneet kaikkiin esitettyihin kysymyksiin. Vastaajan kylää ei mainittu 31 vastauksessa.

Kyselyjä palautettiin seuraavasti eri kylistä:

Sodankylän kylät	Asukkaat	Vastauksia
1. Aska	221	7
2. Hinganmaa	63	12
3. Jeesiö	167	12
4. Kelujärvi	250	13
5. Kersilö	65	5
6. Kierinki	114	5
7. Kukasjärvi	57	6
8. Lismanaapa	19	3
9. Lokka	100	11
10. Luosto	72	12
11. Madetkoski	96	8
12. Moskuvaara	52	9
13. Orajärvi	199	26
14. Petkula	111	6
15. Puolakkavaara	160	8
16. Purnumukka	20	3
17. Rajala	38	13
18. Raudanjoki	83	7
19. Riipi	134	7
20. Sassali	60	3
21. Sattanen	301	16
22. Seipäjärvi	53	6
23. Siurunmaa	59	2
24. Syväjärvi	177	9

25. Torvinen	124	7
26. Uimaniemi	43	2
27. Unarin-Luusua	60	8
28. Vaalajärvi	286	19
29. Vuojärvi	85	8
30. Vuotso	308	21

Taustatiedot

Taustatiedoissa vastaajilta kysyttiin sukupuolta, ikää ja ammattia sekä onko heillä tietokone ja tietoliikenneyhteydet käytössään. Näihin kysymyksiin vastasivat lähes kaikki vastaajat. Naisia vastaajista oli suuri enemmistö 202 ja miehiä 94. Ahkerimpia vastaajia olivat ikäryhmät 30-49 v. 88 kpl, 50-65 v. 96 kpl ja yli 65 v. 77 kpl. Vastaajaryhmistä suurimmat olivat työssäkäyvät 101 kpl ja eläkeläiset 94. Suurimmalla osalla vastaajista on tietokone ja tietoliikenneyhteydet kotonaan 225. Vastaajista 69 ilmoitti, että heillä ei ole tietokonetta ja yhteyksiä.

Kirjastoauton nykyisten palveluiden käyttö

Vastaajilta kysyttiin miten he arvioivat omaa lainaustaan kirjojen, elokuvien, musiikin ja aikakauslehtien suhteen ja miten paljon he käyttävät kirjaston kaukopalvelua ja tietopalvelua.

Lainaus	Kirjat	Elokuvat	Musiikki	Lehdet
Paljon	84	18	14	23
Melko paljon	72	31	15	40
Jonkin verran	77	71	64	59
Vähän	40	65	74	82
En ollenkaan	25	99	119	89
En osaa sanoa	4	12	10	5

Vastaajista 211 arvioi käyttävänsä kaukopalvelua paljon ja vähän välillä, 60 ei käyttänyt lainkaan. Tietopalvelua käytti 150 vähän tai enemmän ja 100 ei käyttänyt lainkaan.

Asiakastietokone

Kyselyssä kartoitettiin asiakastietokoneen tarvetta kirjastoautossa. Vastaajista 225 ilmoitti omistavansa tietokoneen ja tietoliikenneyhteydet. 170 vastaajaa ilmoitti, että ei tarvitse asiakastietokonetta ollenkaan. Niitä, jotka arvioivat tarvitsevansa vähän tai enemmän oli 97. Tulostusmahdollisuutta ilmoitti tarvitsevansa 107. Eniten tarvetta olisi kopioinnille, 134 vastasi myönteisesti tässä kohdassa. Myös skannaus mahdollisuus mainittiin joissakin vastauksissa vapaassa osiossa. Nekin vastaajat, joilla oli oma tietokone saattoivat vastata tarvitsevansa tulostus ja kopiointipalvelua.

Sosiaali- ja terveyspalvelut

Sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdalla kysyttiin tarvetta terveydenhoitajan ja sosiaalityöntekijän vastaanottoon, verenpaineenmittaukseen ja sokeriarvojen mittaukseen. Terveydenhoitajan vastaanottoa arvioi käyttävänsä 190 vastaajaa, kun taas 84 vastasi, että eivät tarvitse ollenkaan. Esimerkiksi Vuotsossa käy säännöllisesti terveydenhoitaja ja lääkäri. Sosiaalityöntekijän vastaanottoa taas käyttäisi vastaajista 78 ja ei käyttäisi 173. Verenpaineenmittausta käyttäisi 159 vastaajaa, 114 ei ollenkaan. Sokeriarvojen mittaus olisi joko vähän tai enemmän tärkeää 158 vastaajalle. 116 ei tarvitsisi palvelua ollenkaan. Vapaissa vastauksissa toivottiin esim. kolesterolin mittausta ja diabeteshoitajaa.

Apteekkipalvelut

Lääkekaappipalvelu olisi tarpeellinen 210 vastaajan mielestä.

Lääkekaappi: myytävänä reseptivapaita särky- ym. lääkkeitä

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti
1.	Paljon	28	9,49
2.	Melko paljon	39	13,22
3.	Jonkin verran	85	28,81
4.	Vähän	58	19,66
5.	En ollenkaan	73	24,75
6.	En osaa sanoa	12	4,07
	Yhteensä	295	100

Postipalvelut

Postimerkkien myynti autossa saa kannatusta 220 vastaajalta. Myös lähtevän postin laatikkoa pidetään tarpeellisena, lähes saman verran 210 vastaajaa arvioi käyttävänsä palvelua. Vapaasana vastauksissa mainitaan myös kirjekuorien ja pakettien myynti sekä pakettien kuljetus molempiin suuntiin.

Kelan palvelut

Kelan nettilomakkeita arvioi tarvitsevansa 122 vastaajaa, suurempi osa 140 arvioi että ei tarvitse. Opastusta lomakkeiden täytössä tarvitsisi 137 vastaajaa, 127 ei tarvitse apua. Vapaasana vastauksissa toivotaan, että saatavilla olisi Kelan paperilomakkeita.

Pankkipalvelut

Laskujen maksua asiakaspääteellä käyttäisi 94 vastaajaa, 179 ei ollenkaan. Vastaajista 96 haluaisi

opastusta pankkipalveluihin, 180 kokee, että ei tarvitse ollenkaan apua. Vapaasana osiossa toivottiin mahdollisuutta kuriirikuljetukseen eri pankkien asiakaskuorille.

Kuljetuspalvelut

Henkilökuljetusta vastaajista toivoi 113. Pienongelmajätteenkeräys ja kuljetus, kuten esim. paristot, vanhat lääkkeet sai suosiota 234 vastaajan verran. Pyykkipussien kuljetusta ei koettu tarpeelliseksi, 224 vastaajaa ei tarvinnut sitä ollenkaan. Kauppakassien kuljetus ei sekään tuntunut kovin tarpeelliselta, 195 vastaajaa ei tarvinnut sitä ollenkaan, 26 vastaajaa vähän 19 jonkin verran, 11 melko paljon ja vain 5 paljon.

Tavarakuljetus koettiin hieman tarpeellisemmaksi, 158 vastaajaa ei sitä tarvitsisi, mutta 96 hieman tai jonkin verran. Reseptien kuljetus uusittaviksi kiinnostoi 158 vastaajaa, kun 115 ei palvelua tarvinnut. Lääkkeiden kuljetus kotiin kiinnostoi 133 vastaajaa ja 130 ei.

Kylissä asuu väkeä, joilla ei ole omaa autoa, heille mahdolliset kuljetuspalvelut olisivat kotona asumisen apu. Myös niille joilla on auto, kuljetuspalvelu voisi tuoda helpotusta, kun ihan joka asian takia ei tarvitsisi autonrattiin tarttua. Pienongelmajätettä saataisiin ehkä paremmin talteen, kun sille olisi olemassa jatkuva keräys.

Äänestys

Sodankylän äänestysautona toimi vuoden 2012 loppuun entinen pienlinja-auto, NettiJussi.

Äänestysmahdollisuus voitaisiin liittää kirjastoauton palveluihin ja äänestysajat sovittaa yhteen auton reittien kanssa. Kunta harkitsee NettiJussin myyntiä. 204 vastaajaa käyttäisi äänestysmahdollisuutta kirjastoautossa. Jotkut haluavat äänestää varsinaisilla äänestyspaikoilla, mutta kaikille se ei kuitenkaan ole mahdollista.

Esteetön käyttö

Kirjastoautoon voidaan asentaa lisävarusteena invahissi, jolla esim. pyörätuoliasiakas voidaan nostaa autoon sisälle. Mikäli kunta haluaa autoon invahissin, osallistuu valtio sen kustannuksiin noin puolella kustannuksista. Invahissin hinta liikkuu siinä 20 000 euron tuntumassa. Kirjastoautokyselyn vastaajista suurin osa ei kokenut tarvitsevänsä itse invahissiä, 204 vastaajaa. Mutta moni vastaaja ilmaisi kuitenkin vapaasanaosiossa huolensa niiden puolesta, jotka hissiä tarvitsisivat ja toivoivat, että sellainen mahdollisuus olisi olemassa. 12 vastaajaa vastasi käyttävänsä hissiä paljon, 6 melko paljon, 11 jonkin verran ja 17 vähän.

Jos hissi asennetaan uuteen autoon, voisi kirjastoauto palvella enemmän myös vanhustentalojen asukkaita.

Tapahtumat

Kirjastoautossa on silloin tällöin järjestetty tempauksia, esim. liikuntaan ja terveyteen liittyen ja kirjavinkkausta. Mikäli uusi auto varustetaan isolla näytöllä ja tietokoneella, on autossa mahdollista näyttää vaikkapa elokuvia. Erilaiset yhteisölliset tapahtumat voisivat olla lisäpiristeenä kylien arjessa. Kirjastoautossa

voitaisiin näyttää erityisesti omaan paikallishistoriaan ja elämään liittyviä elokuvia ja dokumentteja, esimerkiksi Seitasäätiön Mediapajan tuottamia paikallisvideointeja.

Myös erilaiset koulutustilaisuudet ja teemapäivät olisivat mahdollisia, kun autossa on tarvittavat varusteet. Uusi kirjastoauto voisi myös olla mukana erilaisissa kylien tapahtumissa.

Elokuvaesityksistä jossain mittakaavassa olisi kiinnostunut 123 vastaajaa, koulutustilaisuuksista 133, teemapäivistä 188 ja auton mukanaolo erilaisissa tapahtumissa kiinnostaa 181 vastaajaa.

Veikkauspalvelut

Myös veikkauspalvelut saivat jonkin verran kannatusta vastaajien keskuudessa. 131 vastaajaa ei kuitenkaan ollut niistä lainkaan kiinnostunut, mutta 145 jonkin verran.

Yhteenveto kyselystä

Suosituimpia mahdollisista uusista palveluista olivat terveydenhoitajan vastaanotto, verenpaineenmittaus, sokeriarvojen mittaus, postimerkkien myynti, lähtevän postin kuljetus, apteekkipalvelut, pienongelmajätteenkeräys sekä äänestysmahdollisuus. Vastaajat pitivät kirjastoauton esteetöntä käyttöä tarpeellisena kaikkien yhtäläisen tasa-arvon nimissä. Myös erilaiset tapahtumat ja koulutustilaisuudet kiinnostivat. Laskujen maksajiakin löytyi, vaikka suurella osalla vastaajista oli oma kotikone.

Sodankylän uudessa kirjastoautossa kannattaa varmasti huomioida kyselyssä esiin tulleet toiveet. Toiveet ovat melko yhteneväisiä Enni Hakkaraisen tekemän asiakaskartoituksen kanssa Pihtiputaan ja Viitasaaren eli Wiitaunionin seudulla vuonna 2011. Siellä viiden toiveen kärki oli postipalvelut, apteekki, ongelmajätteenkeräys, terveyspalvelut sekä ennakköäänestys.

Toivotut palvelut on helppo ottaa huomioon uutta kirjastoautoa suunniteltaessa. Kirjasto ja sen perinteiset palvelut ovat edelleen kirjastoauton vahva ydin, mutta uudet helposti toteutettavat palvelut tuovat asiakkaille helpotusta arkeen.

Apteekkipalvelu

Sompion kirjasto on neuvotellut Sodankylän apteekin kanssa mahdollisesta tulevasta yhteistyöstä 2012 keväästä lähtien. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus FIMEA myönsi marraskuussa 2012 Sodankylän apteekille luvan perustaa palvelupiste Sodankylän kirjastoautoon. Apteekkipalvelua on tarkoitus tarjota pienimuotoisesti jo nykyisessä kirjastoautossa vuonna 2013. Uuden kirjastoauton suunnittelussa otetaan huomioon apteekin palvelupisteen tarvitsema tila. Tarkoitus on myös, että apteekki järjestää kirjastoauton reiteille välillä mukaan oman ammattilaisensa tekemään palvelua tunnetuksi.

6.MAHDOLLISUUDET II – UUSI AUTOMALLI: KONTTIAUTO

Suomessa kirjastoautot ovat perinteisesti olleet linja-automallisia. Tällöin hankinnassa kilpailutetaan erikseen auton alusta ja kori. Sodankylän nykyisessä autossa on Scanian alusta ja Kiitokorin valmistama kori.

Ulkomailla on käytössä monenlaisia kirjastoautoja. On rekka-autoja, kuorma-autoja, pakettiautoja ja linja-autoja. Vuoden 2011 Kirjastoautopäivillä Turussa vieraili kirjastoautoja Hollannista, Saksasta, Ruotsista , Tanskasta ja Venäjältä.

Hollannin de Columbus –auto edusti uusinta uutta teknologian puolesta. Sisällä oli opettavainen varustus älypöytineen ynnä muine innovaatioineen. Rekkamallisen auton kontti lasketaan pysähtymispaikalla alas, jotta asiakkaat pääsevät helposti sisälle.

Tanskalainen lapsille suunnattu pienoiskirjastoauto nosti suupielet ylöspäin.

Venäläisessä pienoiskuorma-auto kirjastoautossa oli myös takana esiintymislava.

Saksan Sleswig-Holstein oli hankkinut kuorma-auto tyypisen kirjastoauton.

Ruotsalainen Uumajan linja-autotyyppinen kirjastoauto valittiin kuitenkin vuoden 2011 kirjastoautopäivien kauneimmaksi. Eikä ihme! Tätä äänestin itsekini. Kirjastoauton suunnittelussa oli mukana Uumajan yliopisto. Myös sisätilaratkaisuissa näkyi taideopiskelijoiden käden jälki.

Suomessa on tällä hetkellä kaksi kirjastoautojen valmistajaa. Kiitokori Oy Iitin Kausalassa on valmistanut linja-auto tyyppisiä kirjastoautoja vuodesta 1965 lähtien. EKT M. Vähämaa on aiemmin valmistanut samoin linja-auto tyyppisiä kirjastoautoja, mutta on nyt lanseerannut uuden konttiauton markkinoille.

Suomen ensimmäinen kuorma-auto tyyppinen konttiauto valmistui vuoden 2012 alussa Kirkkonummen tilauksesta. Heti perään Mäntsälä sai oman konttiautonsa maaliskuussa. Nämä autot on valmistanut EKT M. Vähämaa Oy Seinäjoelta ja niissä on DAFin kuorma-auto alusta. Suomessa ei ole vielä muita valmistajia konttiautoille.

Kirkkonummen kirjastoauto "Ella"

Mäntsälän kirjastoauto

Konttiauton käänteentekevä idea on se, että kontissa ja alustassa on omat erilliset sähkö-, tuuletus- ja lämmitysjärjestelmät. Näin kontti voidaan tarvittaessa siirtää joustavasti uudelle alustalle. Linja-auto tyyppisen kirjastoauton elinikä on noin 15-20 vuotta. Usein auton sisusta on hyvässä kunnossa vielä silloinkin, kuten esimerkiksi Sodankylän autossa, mutta alusta on jo tullut tiensä päähän. Linja-auto tyyppinen kirjastoauto pitää vaihtaa kokonaan uuteen. Konttiauton kontille taas voidaan ostaa uusi alusta. Pitkässä juoksussa tässä voidaan saavuttaa huomattavia säästöjä.

Pitää kuitenkin muistaa, että meillä ei vielä Suomessa ole pitkän aikavälin kokemusta konttiautoista. Jos ajatellaan, että nyt ostetun konttiauton alusta halutaan vaihtaa viidentoista vuoden kuluttua, niin onko itse kontti edelleen kunnossa ja ajanmukainen vai tarvitseeko sekin uudistuksia? Hinta on sitten tietenkin vain uuden alustan hinta + mahdolliset korjaukset. Uusi alusta voidaan hankkia myös leasing-periaatteella.

Ajo-olosuhteet ovat Lapissa vaativat edelleen, vaikka suurin osa teistä on jo päällystetty. Kirjastoautolla ajetaan pieniä kyläteitä, joissa pitää etsiä levennykselle, jos vastaan ajaa toinen auto. Lisäksi käydään talojen pihoissa, joissa kääntyminen tuottaa pään vaivaa. Myös kyläkoulujen sekä päiväkotien pihat ovat usein kääntymisen kannalta ongelmallisia. Kuljettajan osaamista kysytään monessa kohtaa. Kevään ja syksyn kelit ovat erittäin haasteellisia. Talviajo on aivan oma lukunsa. Kirjastoauton on oltava vakaa, kestävä ja turvallinen, suomalaisiin vaihteleviin keleihin sopiva. Keski-Euroopan ja Etelä-Suomenkin tilanne on erilainen kuin pohjoisen.

Kuorma-auto mallisen kirjastoauton tekee ongelmalliseksi akseliväli. Sodankylän nykyisessä autossa akseliväli on 5,825 m ja Kirkkonummen uudessa konttiautossa akseliväli on jo 6,6 m. Lähes metrin ero tuntuu ja vaikeuttaa auton kääntämistä. Myös puolen metrin kasvu peränylityksessä aiheuttaa oman hankaluutensa. Alla olevassa taulukossa on vertailtu Sodankylän ja Kirkkonummen autojen mittoja.

AULIS vm 1993	ELLA vm 2012
Scania L113CLB	DAF FA XF 105
Ulkomitat	Ulkomitat
2,50 m leveys	2,55 m leveys
12 m pituus	12 m pituus
3,45 m korkeus	3,475 m korkeus
Akseliväli 5,825 m	Akseliväli 6,6 m
Peränylitys 3,4 m	Peränylitys 3,9 m

Korirakenne

Konttiauton korirakenteen valmistaa EKT Vähämaan alihankkija Nek Oy Närpiöstä. Kori on ns. Sandwich – rakenteinen. Seinissä on ensin 2mm laminaatti, toiseksi XPS eriste 46 mm, kolmanneksi 4mm vaneri ja neljänneksi 2mm laminaatti. Katossa vastaavasti 1. laminaatti 2mm 2. XPS eriste 70mm 3. teräspeltivahvikkeita kattokiinnityksiä varten 4. laminaatti. Lattiassa on 1. laminaatti 2mm 2. XPS eriste 70mm 3. vaneri 29mm ja 4. muovimatto. Korielementit liimataan (PU –liimaus) ja näin materiaali on joustavaa.

Kiitokorin linja-autotyyppisen kirjastoauton kehärakenne on ruostumaton teräsprofiili, joko kaareva- tai suoraseinäinen. Seinissä pellityksen yläosa on epoksinnoitettua kuumasinkittyä teräslevyä. Saumoissa on niittikiinnitys, liimalistat. Pellityksen alaosa on kromilevyä. Lokasuojat ja helmakotelot ovat ruostumatonta terästä. Lämpöeristys EPS-muovia. Sisäverhoilu on laminaattilevyä. Katossa on pellitys yksimittaisella alumiinipellillä. Lämpöeristys EPS-muovia. Sisäverhoilu laminaattilevyä. Lattiassa on lämpölattiaelementit ja ne päällystetään liukastumisenestopinnoitteisella Tarkett-muovimatolla. Matto nostetaan seinille n. 100mm. Saumat hitsataan.

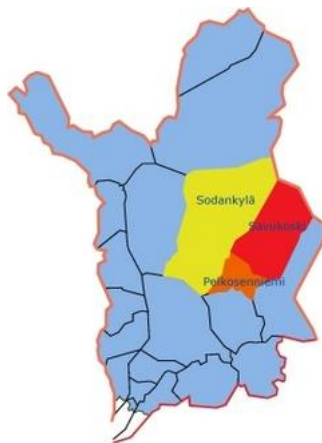
Kori tilana

Linja-automallisen kirjastoauton ongelma on, että sen lattia nousee takaosassa, jossa sijaitsee moottori. Näin esteetön kulku auton sisällä vaikeutuu ja myös aineiston sijoittelussa pitää nousu ottaa huomioon. Konttiauton lattia on tasainen ja helpompi sisustuksen sekä liikkumisen kannalta. Siinä paljonko aineistoa autoon mahtuu ei ole juurikaan eroa konttiauton ja perinteisen kirjastoauton välillä.

Konttiauton SWOT -analyysi

Vahvuudet (sisäiset) <ul style="list-style-type: none">• Kontin ja alustan lämmitys-, tuuletus- ja sähköjärjestelmät ovat erilliset• Kontin lattia tasainen• Aggregaatti varmistaa sähkövirran riittävyyden	Heikkoudet (sisäiset) <ul style="list-style-type: none">• Auton iso koko• Leveä akseliväli ja pitkä peränylitys heikentävät auton kääntyvyyttä
Mahdollisuudet (ulkoiset) <ul style="list-style-type: none">• Kontti voidaan siirtää uudelle alustalle tarvittaessa• Taloudelliset säästöt	Uhat (ulkoiset) <ul style="list-style-type: none">• Kapeat tiet ja pienet pihat• Kontin kestävyys, onko kunnossa kun halutaan siirtää uudelle alustalle 15 v. kuluttua

7.KIRJASTOAUtopalvelu JA KUNTAYHTEISTYÖ

Sodankylän kirjasto kuuluu Sompion seutukirjastoon yhdessä Pelkosenniemen ja Savukosken kirjastojen kanssa. Sompion kirjasto aloitti toimintansa vuoden 2009 alussa. Sodankylä toimii kirjastopalveluiden vastuullisena järjestäjäkuntana. Kirjastoyhteistyön pohjana on kuntien välinen sopimus. Sopimuksessa todetaan kirjastoautosta, että se on yksin Sodankylän kunnan. Sompion kirjaston jäsenkunnat eivät ota osaa kirjastoautopalveluun. Tosin Savukosken kunta on ostanut vuodesta 1991 lähtien Sodankylän kunnalta autopalvelua yhden pysäkin verran. Kirjastoauto pysähtyy Savukosken Tanhuan kylässä matkallaan Lokkaan. Tämä palvelu laskutetaan edelleen erikseen vuosittain Savukosken kunnalta.

Sompion kirjasto palvelee Savukoskella pääkirjaston lisäksi asiakkaita lainausasemapalvelulla Martin kylässä sekä Tanhuan kylässä. Tanhuan lainausasema on avoinna kolme tuntia viikossa torstai iltaisin klo 17-20. Martin kylän lainausasema on avoinna kolme tuntia kahdessa viikossa, joka toinen torstai klo 17-20. Pelkosenniellä asiakkaita palvelee pääkirjasto.

Kirjastoautopalvelua on mahdollista laajentaa myös Sompion kirjaston jäsenkuntien puolelle. Yhteinen alueemme on laaja, yli 21 000 km². Jos Sodankylässä on 30 kylää, niin Savukoskella on 7 ja Pelkosenniellä 13. Tämä tarkoittaisi sitä, että kirjastoauto kulkisi kolmen viikon aikataululla nykyisen kahden viikon sijaan. Lauantait otettaisiin ajopäiviksi. Palvelun järjestäminen vaatisi, että kirjastoautossa olisi kaksi kokoaikaista työntekijää, joilla on ajopätevyys. Reitillä jouduttaisiin mahdollisesti yöpymään pitkän matkan takia.

Vuonna 2011 Sodankylän kunnalla oli kirjastoautokuluja kaikkineen 56.821€. Vuodelle 2012 on budjetoitu 58.418€. Kirjastoautokulut eivät ole mukana Sompion kirjaston yhteisessä budjetissa. Jos ajatellaan, että kirjastoauto alkaisi kulkea koko alueella, niin lisäkustannuksia pitäisi varata yhden ihmisen palkkakulut, polttoainekuluja, korjauskuluja, ilta- ja lauantaityölisiiä ja mahdollisia yöpymismaksuja. Kirjastoauton budjetti nousisi tässä tapauksessa noin 95 000 – 100 000 euroon. Jos kulut jaettaisiin yhteisesti sovitun prosenttijaon mukaan, tulisi kullekin kunnalle maksettavaa seuraavasti:

Autokulujen jako	90.000 €	95.000€	100.000€
Sodankylä 68%	61.200	64.600	68.000
Savukoski 17%	15.300	16.150	17.000
Pelkosenniemi 15%	13.500	14.250	15.000

Onko tämä oikeudenmukainen jako, sitä voi kysyä. Nyt Sodankylä joutuu maksumieheksi, kun sen oma palvelu tavallaan vähenee. Kohdallisempi jako voisi olla esimerkiksi Sodankylä 60% Savukoski 20% ja Pelkosenniemi 20%. Silloin jako-osuudet näyttäisivät seuraavilta:

Autokulujen jako II	90.000€	95.000€	100.000€
Sodankylä 60%	54.000	57.000	60.000
Savukoski 20%	18.000	19.000	20.000
Pelkosenniemi 20%	18.000	19.000	20.000

Plussia ja miinuksia

Suurin plussa olisi, että sivukylien palvelut paranisivat sekä Savukoskella että Pelkosenniellä, kirjastosta tulisi oikeasti lähipalvelu. Reiteillään auto voi pysähtyä tarvittaessa yksittäisen talon kohdalla. Tanhuan ja Martin lainausasemista voitaisiin luopua ja siitä tulisi pieni säästö, tosin se ei ole kuin muutama tuhat euroa. Lainausasematkin ovat tärkeitä kyläläisille, joten kumpi parempi? Uuteen autoon suunnitellut monipalvelut olisivat myös uusien asiakkaiden käytössä. Terveyspalvelujen osalta voitaisiin neuvotella Pelkosenniemen-Savukosken kansanterveystyön kuntayhtymän kanssa.

Suurin miinus on varmaankin raha, palvelusta joudutaan maksamaan. Välimatkat ovat pitkiä ja polttoainetta kuluu. Vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevat pienet kunnat eivät mielellään kasvata vuosittaisia kulujaan.

Kirjastoautopalvelun SWOT –analyysi osakaskuntien osalta.

<p>Vahvuudet (sisäiset)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uusi auto hankinnassa • Koulutettu henkilökunta: kaksi pätevää kuljettaja-virkailijaa 	<p>Heikkoudet (sisäiset)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palvelun järjestäminen maksaa
<p>Mahdollisuudet (ulkoiset)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palvelua kylien ja reittien varren asukkaille • Auto tarjoaa monipalveluja • Kunnan vetovoima kasvaa 	<p>Uhat (ulkoiset)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Polttoaineen hinnan nousu • Pitkät reitit

Savukosken ja Pelkosenniemen kunnat päättävät haluavatko laajentaa kirjastopalvelun tarjoamista kirjastoauton avulla omille sivukylilleen.

8.YHTEENVETO JA SUOSITUKSIA

Kirjastoauto on erittäin käytetty ja tarpeellinen palvelu Sodankylässä. Palvelua on mahdollista laajentaa Sompion kirjaston osakaskuntien alueelle, mikäli kunnat ovat siihen halukkaita. Kirjastoauton kokonaiskustannukset tulee palvelun mahdollisesti laajentuessa jakaa oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti kuntien kesken.

Suomessa on saatavilla perinteisen linja-automallisen kirjastoauton ohella nyt myös kuorma-auto tyyppinen konttiauto kirjastokäyttöön. Tänä vuonna maassa on aloittanut ajamisen kaksi uudentyypistä kirjastoautoa, kokemus uusista autoista ei siis ole pitkä. Konttiauto houkuttelee uudenlaisena mahdollisuutena, joka myös voisi tuoda kustannussäästöjä pitkällä aikavälillä. Kuitenkin sellaisen hankkiminen Sodankylän pohjoisiin olosuhteisiin, pienille kyläteille ja ahtaisiin pihoihin, tuntuu arveluttavalta. Pitäisi olla konttiauto koekäytössä, jolloin voisi testata kaikki reitit! Perinteinen kirjastoauto on ainakin hyväksi havaittu pitkässä ”koekäytössä”.

Kirjastoauton asiakkaille suunnattu kysely toi arvokasta tietoa asiakkaiden tarpeista. Kirjastoautoon voidaan liittää toivottuja palveluita ja ottaa ne auton suunnittelussa huomioon heti alkumetreiltä. Tärkeimmät toiveet

olivat terveydenhoitopalvelut, postipalvelut, äänestysmahdollisuus, apteekkipalvelut ja pienongelmajätteen keräys. Lisäksi autossa voi olla erilaisia julkisten toimijoiden kaavakkeita saatavilla. Autossa voidaan järjestää koulutustilaisuuksia ja tapahtumia ja sitä voidaan hyödyntää pienimuotoisessa kuljetustoiminnassa.

Sodankylän uudestakin kirjastoautosta tulee perinteinen kirjastoauto, koska kirjastopalvelulla on suurin kysyntä. Mutta autossa tullaan tarjoamaan myös asiakkaiden toiveiden mukaisia muita palveluja, jotka helpottavat laajan kunnan asukkaiden elämää. Kirjastoauton varustus suunnitellaan niin, että palveluiden tarjonta on mahdollista.

Kirjastoautoon kannattaa asentaa pyörätuolinostin, jonka avulla myös liikuntakyvyttömät ja huonosti liikkumaan pääsevät henkilöt saavat tilaisuuden asioida itsenäisesti autossa. Tämä laajentaa kirjastoauton käyttömahdollisuuksia ja sen asiakaskuntaa. Kunta huomioi yhä paremmin asukkaidensa palveluntarpeet. Kahden pätevän kuljettajan avulla auton käyttöastetta voidaan nostaa mm. aamu- ja iltavuoroajat tulevat mahdollisiksi.

Sodankylän kirjastoauto Aulis 20 v.

LÄHTEET

Hakkarainen, Enni: Kirjastoauto maaseudun monipalvelijana: selvitys Wiita-unionin kirjastoauton mahdollisuuksista monipalveluautoksi, Oulun seudun AMK, 2011.

Holappa, Marja-Leena: Sodankylän kunnankirjasto ja kirjastoauto eilen ja tänään, Kemi-Tornion ammattiopisto, 2005.

Kyöstiö, Antero: Kirjastoautotoiminnan 50 vuotta: Turun ykkösestä Konstaan, Avain 2011.

Lehtola, Ilkka: Palvelujen muutos ja syrjäkyläläisten arki. Väitöskirja. Joensuun yliopisto, 2001.

Lehtonen, Jussi: Maaseudun tulevaisuus ja monipalveluauton mahdollisuudet. Futura 25 (4): 80-93, 2006.

Lehtonen, Jussi: Palvelut pyörillä: Liikkuvien palvelujen kehitysvaiheita. Tekniikan vaiheita 1/05 s. 5-17, 2005.

Muotio, Markku: Haastattelu 10.2.2012, Seinäjoki

Mether, Ralf: Haastattelu 11.2.2012, Kirkkonummi

Mäntylä, Miia: Monesta yhdeksi: maaseudun palvelujen uudet mahdollisuudet. Vaasan yliopisto, 2001.

Mäntylä, Miia: Unohdetun kansan haaveet: asukkaiden näkemyksiä maaseudun palvelujen tärkeydestä. Vaasan yliopisto, 2003.

Norberg, Tuula: Haastattelu kesäkuu 2012

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015: Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet. Opetusministeriön julkaisu 2009: 32.

Sarajärvi, Vesa: ”Tässäpä nämä kirjat – ja mitataanko verenpaine?” Pro gradu –tutkielma, Informaatiotutkimus, Oulun Yliopisto, 2010.

Sarajärvi, Vesa: Haastattelu 16.11.2012